

פרשת יתרו תשס"ח 'שמור וזכור בדיבור אחד'

שמות פרק כ

(ז) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: (ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתֶּךָ: (ט) וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לִיקְוֹק אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עִבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וּבַהֲמַתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: (י) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְקְוֹק אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ יְקְוֹק אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ:

דברים פרק ה

(יא) שְׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְקְוֹק אֱלֹהֶיךָ: (יב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתֶּךָ: (יג) וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לִיקְוֹק אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עִבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחַמְרְךָ וְכָל בַּהֲמַתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עִבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ כַּמּוֹד: (יד) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְקְוֹק אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזַרְעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוְּךָ יְקְוֹק אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת:

תוספות מסכת שבת דף פז ע"ב

כאשר צוה במרה. ואם תאמר מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת דילמא כאשר צוה בפרשת מן דאשכחן דיני שבת כתובין שם את אשר תאפו אפו וגו' וי"ל משום דבכיבוד אב ואם נמי כתיב כאשר צוה ומסתמא כי היכי דהאי כאשר צוה במרה הכי נמי האי וכן מוכח בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו:): דאיתמר מילתיה דר' יהודה אתרווייהו וא"ת וכיון דבמרה איפקוד אשבת היכי אמרינן בפ' כל כתבי (לקמן קיח): אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' וכתוב בתריה ויבא עמלק אמאי קרי להאי שבת ראשונה כיון דבמרה נצטוו והא לא היתה שבת ראשונה דמעיקרא כתיב ויסעו מאילם ויבאו וגו' ואמרינן בסמוך דאותו היום שבת היה ועוד מקשים דמשמע מתוך הפסוקים ששתי שבתות היו קודם ראשונה כשנסעו מאילם ואחר אותה שבת ירד להם המן וכתוב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' ויניחו אותו עד הבקר וגו' [ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששתי ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו'] משמע שבשבת שלישית שאחר מרה היא.

הגר"י הוטנר זצ"ל, פחד יצחק – שבועות, מאמר יב

ו. ועיין עוד במהר"ל בספר התפארת שכתב בזה הלשון: „דלהכי בדברות ראשונות כתיב זכור ובדברות שניות שמור ולא תהיף, וזה כי לפי שפרשנו למעלה כי משנת תורה קרובה אל המקבל הם ישראל, ואלו שאר דברי תורה קרובים אל השם יתברך ולכך מצות עשה שיש לחם מעלה, יותר קרובים אל השם יתברך ומצות לא תעשה קרובים אל המקבל. ולפיכך בדברות ראשונות כתוב זכור שהוא מצות עשה אבל בדברות אחרונות כתוב שמור שהוא לא תעשה". יעו"ש. וכבר הזכרנו כמה פעמים, כי אחת החסברות של קרבנות של הלאוין לערכו של המקבל, היא כי גדרם של הלאוין היא השמירה מן התעדר, בעוד אשר גדרם של העשין הוא תוספות מעלה, וכל המתחם יותר לצד התעדר מאשר לצד המעלה, הרי הוא מתקרב בערכו למדרגת המקבל. וזו היא כוונתו של המהר"ל בדקדוק ענין הזכירה בדברות ראשונות וענין השמירה בדברות האחרונות.

מהר"ל, תפארת ישראל, פרק מג (עמ' קלא-קלב)

45 הדיבור בפיו, שלא היה משנה תורה רק לקבל את התורה, והקבלה הוא על ידי מי שקרוב אל המקבל, כי המקבל הוא עיקר במשנה תורה, לכך היה זה על ידי משה רבנו ע"ה שהוא קרוב אל המקבל. כלל הדבר, כי השם 50 יתברך נתן התורה, וישראל היו מקבלים אותה, והקבלה היא בסוף. וזהו משנה תורה שהיא בסוף. ולכך הדיבור הוא כפי הראוי אל המקבל, כי המקבל הוא עיקר שם, דהיינו כי משנה תורה לאוסופי אתי, לבאר יותר כאשר 55 ראוי אל המקבל. וזהו עיקר גדול, ובזה יתורץ כל החילופים והשינויים שהם בדיברות אחרונות.

התורה היא ברית בין ה' לישראל

60 ועוד תדע כי התורה היא הברית בין השם יתברך ובין ישראל המקבלים את הברית, והברית הוא מחבר כורת הברית והמקבל את הברית ביחד, וכל דבר שמחבר את שנים ביחד, בצד אחד הוא קרוב אל האחד ובצד 65 השני קרוב אל האחר. ולכך התורה, שהיא הברית בין השם יתברך ובין ישראל, בצד אחד קרוב התורה אל השם יתברך אשר כרת הברית, ובצד השני קרוב התורה אל המקבל הברית הם ישראל. ולכך כל התורה חוץ 70 ממשנה התורה השם יתברך בעצמו דיבר עליהם, והוא הכורת הברית, אבל משנה התורה שהוא בסוף התורה, והוא קצה השנית, הוא קרוב אל ישראל המקבלים התורה. ולפיכך משנה תורה מפי משה שמעו, 75 כי משה קרוב אל ישראל הם המקבלים. ומפני כך היו שני לוחות הברית גם כן ולא היה לוח אחד, מפני שהם לוחות הברית וכל ברית הוא בין שנים: האחד הכורת והשני המקבל הברית, ולכך היו חמש כתובים על 80 לוח אחד וכל החמש מה שלא יעשה אל השם יתברך אשר כרת ברית עימם, ולוח השני נגד מקבל הברית הוא האדם, ולכך על לוח השני כתובים מה שלא יעשה אל מקבל הברית. ודבר זה עצמו בתורה גם כן, 85 שהיא הברית גם כן בין השם יתברך ובין ישראל. שכל התורה חוץ ממשנה תורה דבר השם יתברך בעצמו, אבל משנה תורה הוא כנגד מקבל הברית הם ישראל, ולכך כל

וקודם שבאנו לבאר דבר זה, ראוי לך לדעת ההפרש שיש בין משנה תורה אשר בה גם הדיברות השניות ובין שאר התורה. במסכת מגילה (ל"א ב) אין מפסיקין בקללות. וקאמר 5 אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כוהנים אבל בקללות שבמשנה תורה מפסיקין, ואין בכך כלום, מאי טעמא? הללו מפי הקדוש ברוך הוא נאמרו, ובלשון רבים נאמרו, והללו משה מפי עצמו אמרו, ובלשון יחיד. עד 10 כאן. ואין הכוונה הזה ח"ו שיאמר משה דבר מפי עצמו אף אות אחת, רק ההפרש שיש בין המשנה התורה ובין שאר התורה כי התורה שנתן השם יתברך לישראל יש בה שתי בחינות: הבחינה האחת מצד השם יתברך 15 אשר הוא נותן התורה, הבחינה השנית מצד ישראל המקבלים את התורה. ואם היה אחד נותן לחברו דבר, והם שווים במדרגה, אין כאן רק בחינה אחת, כי שניהם שווים במעלה. אבל כאשר השם יתברך שהוא על הכל נתן 20 התורה לישראל, והם בארץ, אי אפשר שלא יהיה כאן בחינה מיוחדת מצד הנותן, ובחינה אחרת מצד המקבל. ולפיכך התורה כולה חוץ ממשנה תורה שהוא חומש האחרון ראוי שימצא בה הבחינה מצד הנותן, כי המקבל 25 מקבל בסוף כאשר גמר הנותן את גזרת דבריו ואז המקבל מקבל, ולפיכך נקרא משנה תורה כאילו היה דבר מיוחד שהוא מצד המקבל. ויש בחינה מצד המקבל דכתיב במשנה תורה (דברים א') הואל משה באר את התורה 30 הזאת, כי המקבל הוא צריך יותר פירוש וביאור, וזהו ההפרש אשר יש בין התורה ובין משנה תורה. ולפיכך כל דיבור שנאמר בתורה, אף שמשה היה מדבר אותה, מכל מקום היה כאילו השם יתברך מדבר כל 35 התורה, שכך גזר וכך ציווה השם יתברך, והיה השם יתברך נותן הדיבור בפיו. וכמו שכתוב בעשרה דיברות (שמות י"ט): משה ידבר והאלוהים יענו בקול, וכך היה בכל דיבור שהיה מדבר משה, השם יתברך שם הדיבור 40 בפיו. אבל משנה תורה היה מדבר משה מעצמו, כמו השליח שמדבר כאשר ציווה לו המשלח. וזה פירוש מה שאמרו חכמים קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרו. כלומר, שלא היה השם יתברך נותן

משנה תורה, כי הוא ביאור לתורה. וכל הדברים אשר זכרנו החילוף אשר בין חמישה 25 דיברות הראשונות של פרשת יתרו ובין חמישה דיברות ראשונות של משנה תורה, הכל הוא תוספת ולא גירעון .

הסבר ההבדלים בין הדברות

30 כי מה שנאמר במשנה תורה כל תמונה בלא וי"ו, אל תאמר שזהו גירעון, כי כאשר כתיב לא תעשה לך פסל, הנה כלל באזהרה אחת, וכאשר כתב לא תעשה לך פסל כל תמונה, הרי יש כאן תוספת כאלו כתיב לא 35 תעשה לך פסל דהיינו כל תמונה בעולם, ולפרש כל פסל הוא דאתי. אבל פסל וכל תמונה, משמע שני דברים, ולא יהיה קאי לא תשתחוה להם רק על וכל תמונה שנזכר שנית. ולכך כתיב פסל כל תמונה בדיברות 40 אחרונות, דהשתא קאי בוודאי לא תשתחוה להם ולא תעבדם גם על פסל, ולא היה משמע כך כאשר היה נכתב פסל וכל תמונה, שהיה בא לא תשתחוה רק על כל תמונה. ועוד יתבאר.

משנה התורה בלשון יחיד נאמרה, מפני כי משנה תורה שהוא קרוב אל המקבל כמו שאמרנו, הוא מאחד ומקשר את ישראל כאיש אחד. וגם כי כל התורה שהיה השם 5 יתברך מדבר היה מדבר אל האדם מצד כי האדם הוא בעל שכל. ולפיכך כל הדיברות היו כאשר ראוי אל האדם השכלי, שאין צריך אליו ביאור ופירוש כל כך, אבל משנה תורה שהוא סוף התורה, ואין קבלת התורה מצד 10 השכל רק מצד המקבל החומרי, ומצד הזה ראוי קבלת התורה לאדם ולא אל המלאכים השכלים. ולפיכך משנה תורה היה מדבר משה שהיה אדם, והיה מדבר אל ישראל מצד שהם בני אדם המקבלים, לכך צריך פירוש 15 יותר. וזה שאמרו משנה התורה לאוסופי אתי. ואי אפשר לכתוב בפירוש, רק שפתחנו לך פתח ותבין הדברים שהם דברי חכמה . וכל אלו דברים ברורים מאוד והכל הוא עניין אחד ואין חילוק, ובשביל זה יבואר כל 20 החילופים והשינויים שהם בפרשת ואתחנן ובפרשת יתרו. ומעתה תבין ותדע כי לא הוקשה לרז"ל בכל התוספת שיש בדיברות

Rabbi Brovender returns for next week's shiur – Parshat Mishpatim